

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

ALBINA ČEPLAK

**Posameznikovo doživljanje vojne v sodobnem slovenskem
romanu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

ALBINA ČEPLAK

**Posameznikovo doživljanje vojne v sodobnem slovenskem
romanu**

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Alojzija Zupan Sosič

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, red. prof. dr. Alojziji Zupan Sosič, za strokovne nasvete in napotke pri pisanju diplomske naloge, ter za navdih in vzbujeno željo po poglobljanju v romane.

Za vso podporo, spodbudne besede in omogočanje študija se zahvaljujem svojim staršema. Posebna zahvala gre moji sestri Barbari, ki me je vedno spodbujala in verjela vame.

Hvala tudi Emi, brez katere bi bila dosedanja pot mnogo bolj naporna.

IZVLEČEK

Posameznikovo doživljanje vojne v sodobnem slovenskem romanu

V diplomskem delu pišem o partizanski zgodbi v sodobnem slovenskem romanu. Sprva navedem nekaj razlogov, ki naj bi pripeljali do porasta partizanske zgodbe v romanih, definiram najnovejši slovenski roman, modificirani tradicionalni roman, ter vključim polemiko glede simbolike in praznovanja partizanstva.

V drugem delu se omejim na dva sodobna slovenska romana, nominiranca za nagrado kresnik, na delo Maruše Krese, *Da me je strah?*, ter Nedeljke Pirjevec, *Saga o kovčku*, in ju primerjam. Osredotočila sem se predvsem na posameznikovo doživljanje vojne, njegov odnos do resnice, strahu, poguma, partizanstva, analizo pa zaokrožim s primerjavo jezika in sloga omenjenih romanov.

Ključne besede : partizanska zgodba, sodobni slovenski roman, doživljanje vojne, Maruša Krese, Nedeljka Pirjevec.

ABSTRACT:

An Individual's Perception of War in Contemporary Slovenian Novel

This thesis deals with Yugoslavian Partisan stories in contemporary Slovenian novel. The first part of the thesis examines the reasons behind the increased popularity of Partisan stories in contemporary novel and defines the concepts of Slovenian contemporary novel and of the modified traditional novel. It also includes the discussion on symbolism and the commemoration of the Partisan movement.

The second part of my thesis focuses on *Da me je strah* by Maruša Kresa and *Saga o kovčku* by Nedeljka Pirjevec – two contemporary Slovenian novels, both nominees for the Kresnik Award. The novels are compared, with a special emphasis on an individual's perception of war, courage and the Partisan movement. The analysis is concluded with the comparison of the style and language of the two novels in question.

KEY WORDS: Partisan stories, contemporary Slovenian novel, perception of war, Maruša Krese, Nedeljka Pirjevec.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
2 PARTIZANSKA ZGODBA IN SODOBNI SLOVENSKI ROMAN	7
2.1 Partizanska zgodba	7
2.2. Modificirani tradicionalni roman	8
3 PRIMERJALNA ANALIZA DVEH ROMANOV	10
3.1. Zgodba romanov	10
3.1.1. Maruša Krese: <i>Da me je strah?</i>	10
3.1.2. Nedeljka Pirjevec: <i>Saga o kovčku</i>	11
3.2. Vpetost partizanske zgodbe v izbrana romana	12
3.2. Literarne osebe	13
3.3. Odnos do resnice, spomina	16
3.4. Doživljanje strahu in poguma	17
3.6. Odnos do partizanstva	19
3.7. Stil in jezik	21
4 ZAKLJUČEK	22
5 POVZETEK	23
6 VIRI IN LITERATURA	24
6.1. Viri	24
6.2. Literatura	24

1 UVOD

V diplomskem delu pišem o posameznikovim doživljanjem vojne in odrazom le-tega v sodobnem slovenskem romanu. Omejila sem se na dva kvalitetnejša slovenska romana, nominiranca za nagrado kresnik, na delo Maruše Krese, *Da me je strah?*, in delo Nedeljke Pirjevec, *Saga o kovčku*, ki sem ju primerjala. Kar je skupno obema romanoma, je partizanska zgodba – ta je namreč osrednja tema omenjenih del.

V prvem delu naloge sem se osredotočila na partizansko zgodbo, ki je v sodobnem slovenskem romanu zelo pogosta, razlogi za to so različni in ne povsem enoznačni. Nadaljujem z opredelitvijo najnovejšega slovenskega romana, modificiranega tradicionalnega romana, dotaknem pa se tudi partizanske simbolike in dogodkov. V drugem delu naloge primerjalno analiziram omenjena romana. Deli družijo partizanska motivika; najprej predstavim zgodbo romanov, nato se posvetim literarnim osebam in primerjavam med njimi, sledi njihov odnos do resnice in spomina, strahu in poguma. Vse to podkrepim s konkretnimi primeri iz omenjenih literarnih del. Analizo nadaljujem s primerjavo odnosa do partizanstva oziroma samo pojavitvijo le-tega v izbranih delih, diplomsko nalogo pa zaokrožim s predstavitvijo jezika in sloga.

2 PARTIZANSKA ZGODBA IN SODOBNI SLOVENSKI ROMAN

2.1 Partizanska zgodba

V novem tisočletju je postala partizanska zgodba v sodobnem slovenskem romanu zelo pogosta. V delih je prisotna konkretna eksistenčna stiska, vpeta v filozofsko-sociološki diskurz milenarizma, totalitarizma in katastrofizma. Eden od najpogostejših odgovorov na vprašanje o vzroku za tolikšen porast partizanske zgodbe je, da nam je partizanska simbolna tvornost zdaj bližja, saj ni več vpletena v ideologijo gospostva, in se je končno prebila tja, kamor zares sodi, tj. v polje kulture in umetnosti (Zupan Sosič 2014: 22). V tem obdobju je nastalo veliko romanov s partizansko tematiko; nekateri nam želijo prikazati medvojno in povojno dogajanje, spet drugi sledijo dejstvu, da je resnica vse prej kot enoznačna, da moramo poznati in se zavedati dveh plati istih dogodkov ter na novo premisliti zgodovino, spet tretje pa vodi etična odgovornost nosilcev spomina.

»Bolj kot se nam partizanska tvornost oddaljuje v času, bližje nam postaja v neki razsežnosti, ki ni le »estetska«, je pa vseeno v tesni zvezi z učinki, ki jih v delovanju čutov in postopkih mišljenja sprožajo sodobne umetnostne prakse. /.../ Morebitni argument, da bi danes naposled lahko gledali na partizansko tvornost kot kulturo in umetnost, zato ker naj bi se naposled rešila ideološke ujetosti, je sam ujet v prav to novoveško estetsko ideologijo, po kateri so artefakti lahko spomeniki kulture, samo če se pretvarjamo, da niso hkrati tudi spomeniki barbarstva.« (Močnik 2004: 20-22)

Močnik dodaja (2004: 22–28), da kapitalistična ideološka perspektiva zahteva od partizanske umetnosti odtrganost od njene lastne družbenosti, zanikanje njenega bistva – tj. sprožanje ideoloških učinkov. Partizanske kulturne prakse so – poleg tega, da so spodbujale nasprotovanje nacizmu in fašizmu – vzpostavljale novo družbeno strukturo, s tem pa tudi nov položaj kulture in medčloveških odnosov. Zupan Sosič pa meni (2014: 24), da lahko vzroke za zanimanje za partizansko zgodbo razumemo tudi širše, kot željo, da bi na novo premislili partizansko ustvarjalnost, umetnost.

Komelj (2009: 12) razlaga, da se v odnosu do partizanstva ločnice ne moremo iskati v preprostem opredeljevanju »za« ali »proti«: partizanstva ne moremo le blatiti ali pa ga nereflektirano povelečevati – potrebno ga je na novo premisliti. Ni nevtralne pozicije, s katere bi lahko zgolj opazovali izolirana empirična dejstva: pomen le-teh je namreč vzpostavljen

preko simbolne mreže, v katero so ta dejstva vpeta (Komelj 2009: 409). Partizansko gibanje je bilo del jugoslovanskega, hkrati pa je bilo vpeto v kontekst druge svetovne vojne: uporniško gibanje je zanetilo prvo ljudsko vstajo v okupirani Evropi in tako s politično subjektivnostjo, oblikovano v narodnoosvobodilnem boju, preseglo nacionalne omejitve (Komelj 2009: 24).

Pluralnost partizanskih govoric po letu 1990, ki izpričujejo različne svetovnonazorske opredelitve, pogosto jemljejo kot argument za to, da bi v interpretaciji NOB minimalizirali pomen revolucionarnega procesa (Komelj 2009: 409). Zupan Sosič (2014: 24) navaja, da relativizacijo partizanskega prispevka najlažje povzamemo z naslednjimi vidiki: prvi vidik omenja kolaboracijo komunistov z Nemci (pakt Stalin – Hitler), drugi dojema partizanstvo kot nelegitimno gibanje, »banditizem«, kar naj bi opravičevalo okupatorjevo obračunavanje s partizani. Spet tretji vidik priznava partizanstvo kot legitimno gibanje, a mu očita medsebojen boj, znotraj države, kar naj bi zaviralo uničevanje sovražnikov. Leta 2005 je obletnico konca druge svetovne vojne zaznamovala razprava o prepovedi nacističnih (in nato komunističnih) simbolov, v Sloveniji pa tudi polemiko o načinu njenega praznovanja (Repe 2005: 33). Konkretni učinki teh razprav so se pokazali na državni proslavi, 22. junija 2012, na katerega niso bili povabljeni praporščaki Zveze združenj borcev za vrednote NOB, kot razlog za to, pa so navedli problematičnost partizanskega prapora in peterokrake zvezde. V duhu tega se je tudi dan osvobodilne fronte preimenoval v dan upora proti okupatorju (Zupan Sosič 2014: 24).

»Zgodovinski pomen jugoslovanskega NOB pa je prav v tem, da se je v njem zgodilo srečanje množičnega, idejno močno diferenciranega spontanega ljudskega gibanja in teoretsko izdelane konceptualizacije boja, ki je zmogla to gibanje usmerjati onkraj spontanizma v revolucionarni proces.« (Komelj 2009: 413)

2.2. Modificirani tradicionalni roman

Zupan Sosič za omenjen tip romanov ne uporabi izraza partizanski roman, pač pa partizanska zgodba. Žanrska sinkretičnost, ki je značilna za modificirani tradicionalni roman, v tovrstnih delih izpostavlja druge žanre – družinskega, avtobiografskega, vojnega, ljubezenskega... Izraz partizanska književnost je precej razpršen – te vrste književnosti namreč niso ustvarjali

le partizani, ta tip del je nastajal tudi izven partizanskih odredov, pa tudi partizani sami niso pisali le o partizanstvu (Zupan Sosič 2014: 22).

»Sodobni slovenski roman odseva položaj globalizacije, saj je tudi nanj vplivala sprememba medijskega, kritiškega in bralnega horizonta. Analize pripovednih sprememb in literarno smerni uvidi so pokazali, da je najpogostejša oblika sodobnega slovenskega romana modificirani tradicionalni roman z realističnimi potezami, kar potrjujejo tudi zanikane predpostavke o neorealizmu in minimalizmu kot novih smereh sodobnega slovenskega romana.« (Zupan Sosič 2006: 337)

Različne literarne prvine, ki soobstajajo v najnovejšem slovenskem romanu, vplivajo druga na drugo, součinkujejo, se medsebojno prepletajo – tako pride do preoblikovanja tako tradicionalnih kot romanesknih vzorcev v prevladujočo obliko: modificiran tradicionalni roman. Tradicionalnemu romanu je podoben po realističnih potezah, temelji na strjeni zgodbi, razmerja med literarnimi osebami so motivirana, prepoznan pa je tudi kronotop. Na ta model vplivajo in ga posledično preoblikujejo modernistične in postmodernistične pretvorbe. Kljub občasni lirizaciji in esejizaciji, je sodobni slovenski roman pripoveden: prevladuje pripovedovanje in strukturiran niz dogodkov, ki s pomočjo vzročno-posledičnih razmerij gradijo zgodbo. Na zgodbenost pa vseeno vplivajo trije preoblikovalci: žanrski sinkretizem, prenovljena vloga pripovedovalca in večji delež govornih odlomkov (Zupan Sosič 2006: 26). Lastnost, ki v najnovejšem slovenskem romanu prevladuje, je intimna zgodba: postmodernistična poetika ukinjanja velikih zgodb je skrčila dogajalnost na ožje socialne skupine in intimo posameznikov. Ukvarjanje z intimnostjo pa je tesno povezano z romaneskno naravnostjo iskanja identitete (Zupan Sosič 2006: 40). Prav tako pa je najnovejša slovenska književnost povezana z političnimi procesi, saj je namreč nastajala v času družbeno-političnih sprememb. Pogosto je poimenovana z neliterarnimi, sociološkimi termini, kot so: postjugoslovanska, postkomunistična, poosamosvojitvena in tranzicijska književnost. Vseeno je potrebno paziti, da se slovenske književnosti po letu 1990 ne bi obravnavalo le iz zgodovinske, sociološke ali pa kulturološke perspektive – še vedno mora biti v ospredju literarna. Potrebno pa se je tudi zavedati, da najnovejša slovenska književnost še ni sklenjen in dokončan pojav (Zupan Sosič 2011: 93).

3 PRIMERJALNA ANALIZA DVEH ROMANOV

Roman *Da me je strah?* je dvanajsto literarno delo in hkrati romaneskni prvenec Maruše Krese: pisateljice, pesnice, novinarke, humanitarke, aktivne ženske, rojene v Sloveniji, ki pa je večino svojega življenja preživela v tujini, največ časa v Nemčiji. V romanu so opazni avtobiografski elementi: delo je na nek način tudi pripoved o njeni družini, starših, ki sta bila partizana, in doživljanje povojnega dogajanja na Slovenskem, sprva skozi oči deklice, ki v partizanstvu vidi ideal, nato pa se ji vso politično dogajanje upre in postane ženska, ki na nek način beži od vsega tega, saj jo je – kot se je sama izrazila v enem izmed intervjujev – »slovenstvo dušilo«.

Nedeljka Pirjevec, za bližnje poznana kot Dominika Kacin, je avtorica romana *Saga o kovčku*. Kronikalni roman prav tako vsebuje avtobiografske elemente: delo namreč prikazuje življenje pisateljice in njene družine, vse od vojne pa do kasnejše povojne ureditve, njeno bolezen in vztrajanje v igralskem poklicu – bila je namreč del prve generacije, ki je študirala na takrat ustanovljeni Akademiji za igralsko umetnost. Igralka, prevajalka in publicistka piše o času italijanske okupacije Primorske, in kasnejši partizanski osvoboditvi, ki prinese Dominiki, Minki, slovensko različico imena – Nedeljka.

Pri obeh delih na osrednje mesto vstopa partizanska zgodba, vidne pa so tudi prvine družinskega, kronikalnega, ljubezenskega in vojnega romana. Oba romana sta bila tudi nominiranca za nagrado kresnik.

3.1. Zgodba romanov

3.1.1. Maruša Krese: *Da me je strah?*

Zgodba se začne leta 1941, ko bralec izmenično spremlja doživljanje vojne dveh mladih partizanov: vse od obupa in strahu nad trajanjem same vojne, smrti znancev, skrivnem porodu prijateljice, »belih« in »rdečih«, skorajšnjim obupom in smrti, pa vendar vedno znova zbujenim upanjem. On postane komandant, ona pa komisarka. Med samo vojno viхро se med njima zbudijo ljubezenska čustva, a se odločita, da s poroko počakata do konca vojne. V tem času on izgubi nogo in s tem tudi del volje do življenja. Vse iluzije o sreči, ki bo prišla s

svobodo, počasi bledijo: razkošje, ki jima je nujeno po vojni, ne odtehta nenehne politične vpletenosti in kaljenja miru mladih zakoncev. Nenehno morata sodelovati na sestankih, k njima se preseli še del družine, spremembe v politiki pa dodatno otežujejo njuno zasebno življenje. Kljub vsemu se njej uspe vpisati na univerzo. Kasneje v zgodbo vstopi še hčerin vidik. Počitnice na morju in množične proslave sprva budijo v njej željo, da tudi sama nekoč postane partizanka, kasneje pa se ta misel spremeni – postane uporniška najstnica, ki hoče videti svet, partizanstvo in vsa politika, povezana s tem, pa se ji zdi neumnost. Njemu gredo politične obveznosti z vsakim letom bolj na živce, tudi njej se počasi vse zdi nesmiselno: življenje pa jima je ušlo. Hči beži od zlaganega, jugo folklore, je svobodnjakinja, a na koncu pripovedi tudi sama, ko tava po rojstnih poteh svojih staršev, začuti ponos do vsega, za kar so se predniki borili.

3.1.2. Nedeljka Pirjevec: *Saga o kovčku*

Zgodbo spremljamo vse od Dominikinega otroštva, življenja na Rupih s svojimi sorodniki, pa do prihoda vojakov, ko mladost v osrčju narave zamenja vojna vihra. Njeno zgodbo vsake toliko ustavi fragmentarna pripoved njenega očeta, Dominika, ki se spominja svojega življenja – kako se je vrnil iz sanatorija in ga je pričakala očetova oporoka, bratje in otroci, kako je spoznal svojo kasnejšo ženo Emilijo, kako je prevzel posojilnico v Cerknem in delal tri službe, da so njegovi lahko normalno preživeli, njegovo udejstvovanje v prvi svetovni vojni, bivanje v taborišču... Dominika in njena družina se nenehno seli: zaradi bolezni umre mlajša sestra Jožica, vse bolj pa je vidna italijanska okupacija – govoriti smejo le italijansko, meso se dobi na bone. Oče Dominik je medtem v taborišču, kasneje ga premestijo v zapor. Dominika in sestra Mili se preselita v mesto, da bi dokončali šolanje: velikokrat sta lačni in premraženi. Tako preko odraščanja spoznamo njene nesrečne ljubezni, prve plese in razočaranja, ter neustavljivo željo po igrilstvu. Po koncu vojne je Dominika aktivna v gledališču, zaplete se v nesrečno razmerje s poročenim moškim, še vedno pa ni povsem zadovoljna s svojim življenjem. Ko gledališče zaprejo, postane brezposelna: po zapletih v življenju se pripoved sklene z Dominikino poroko in selitvijo na obrobje.

3.2. Vpetost partizanske zgodbe v izbrana romana

Partizanska zgodba je v obeh romanih predstavljena z večperspektivno optiko. V romanu Maruše Krese imamo tri vidike, v delu Nedeljke Pirjevec pa dva: v obeh delih je prisotna tako otroška kot odrasla perspektiva, hkrati pa tudi perspektiva v času vojne in povojnem obdobju. Otroški vidik predvojnih let v romanu *Saga o kovčku* deluje pozitivno, v nasprotju z mračnim pripovedovanjem o vojnem času v delu Maruše Krese. Za oba romana je značilna vpetost resničnih oseb v pripoved, čeprav to ni eksplicitno izraženo: poleg Dominike in hčere partizanov, v katerih lahko prepoznamo avtorici romanov, ter njunih staršev, je v pripoved vključeno tudi nekaj partizanskih voditeljev. Zupan Sosič (2014: 12) izpostavi komisarja Dušana Pirjevca, kasnejšega partnerja Nedeljke Pirjevec, ki sta ga pisateljici različno, a nazorno prikazali. Skupno obema romanoma je prikaz zaslepljenosti, zmanipuliranosti literarnih oseb – v tistem času je prava le ena stran, vidi se samo grozote povzročene lastnemu narodu, umanjka pa širši pogled posameznika, refleksija celotnega dogajanja. Maruše Krese to pokaže z opisovanjem politične zmede, menjave zaveznikov (Stalin, rdeča armada) in omembo povojnih procesov, Nedeljka Pirjevec pa se osredotoči bolj na naivno zmanipuliranost – piše o ponosnem petju osvobodilnih pesmi, ko mlada Florjančičeva dekleta nastopijo na radiu.

»Njene oči pa so najbrž tudi v njej videle nekoliko zanemarjenega otroka pastirjev, zaslepljenega od zmagoslavja in zaverovanega v uresničitev parol o svobodi, bratstvu, enotnosti, kar je tudi bila.« (Pirjevec 2003: 296)

V romanu Maruše Krese je izpostavljena prestrašenost zaradi slovenske ideološke nestrpnosti in zmanjševanja pomena partizanstva, črtanja njegove simbolne vloge in minimalizacija pomena osvobodilnega gibanja za kasnejše državotvorje. Oba romana, *Saga o kovčku* in *Da me je strah?*, sta si podobna po kritičnosti do partizanskega elitizma, povzpetništva ter revolucionarne slepote. V romanu Nedeljke Pirjevec je prikazana večja strpnost med partizani, do partizanov, in za Primorsko značilno povezavo RKC z osvobodilnim gibanjem ter neprisotnost domobrancev (Zupan Sosič 2014: 30).

3.2. Literarne osebe

Delo *Saga o kovčku* pripoveduje o družini Dominike Kocjančič, o dveh (oziroma štirih) rodovih pisateljčine družine v okolici Cerknega. Zgodbo pripoveduje tretjeosebna pripovedovalka Dominika, Minka, vsake toliko pa se v njeno pripoved vplete še zgodba njenega očeta, Dominika. Dominiko sprva srečamo kot živahno deklico, ki s svojimi sestrami preživlja otroštvo na Rupih, očetovi domačiji: mama Emilija je nenehno noseča, zato so večji otroci na trenutke zapostavljeni, skrbeti pa morajo tudi za mlajše brate in sestre. V času vojne je kurirka. Nadarjena je predvsem za umetniško področje – rada riše in igra violino. Največ časa preživi z Mili, svojo sestro, s katero kasneje v Ljubljani tudi živi. Večkrat je lačna in prezeblja, a vseeno vztraja, dokler ne postane igralka. Oče Dominik v pripoved vstopa fragmentarno: rad je bral in nasploh je bil pameten mladenič, tretji v vrsti za domačijo. Po izginotju brata Petra, smrti sestre Fanči ter zapleti vojne vihre, pade nanj breme oporoke in tako mora poskrbeti tako za svoje otroke, kot tudi za brate in sestre. Z ženo Emilijo nimata srečnega zakona: očita mu preprostost. Nenehno se prepirata, v starosti celo razmišlja o ločitvi. Dominikovo življenje je nepošteno in težko – poleg zakonskih težav, taborišča in zapora, mora opravljati več služb, zapletajo pa se mu tudi ekonomski posli.

Poniž (2003: 371 - 372) navaja, da je roman *Saga o kovčku* dvogovor z mrtvim očetom: v podobah njegove eksistence naj bi pripovedovalka našla tudi sebe. Najprej je pripovedovalka otrok, ki skuša razumeti svet odraslih, tudi očeta in matere, nato vedno bolj postaja sama tista oseba, katere dejanja postajajo za druge uganka, rešitve teh ugank pa zahtevajo njena pojasnila očetu, ki vedno bolj drsi v zagrenjenost odrinjenosti, samote, nerazumevanja.

V romanu *Da me je strah?* zgodbo vijejo trije prvoosebni pripovedovalci: ona in on, partizana, kasneje pa natopi še njuna hči. Kljub temu, da v pripovedovanju prevladujeta ona in on, vsak s svojim vidikom in doživljanjem življenja pripomore k nastajanju skupne pripovedi. Ona je pogumna, odločna in samostojna ženska: je pametna, pred vojno je bila gimnazijka, po vojni pa se ji uspe vpisati na univerzo. Je stroga, a spodbujajoča – do svojih podrejenih je pravična. Nenehno jo žene upanje po boljšem življenju v svobodi, želja po hiši ob morju in sreči: tudi v povojnem času, ko jima je z možem dodeljeno večsobno stanovanje, lepo pohištvo, kasneje še gospodinjska pomočnica in možnost dragih počitnic na morju, vse lepo sprejema, se ne obremenjuje z dejstvom, da je vse skupaj nenavadno, zaigrano. On je sprva pogumen in živahen, poln volje do življenja, odločen, da mu uspe usvojiti simpatično

partizanko: kasneje, zaradi invalidnosti, pa postane resnoben, zaprt vase, trmast in naveličan življenja. Vso ugodje, ki jima je bilo z ženo naklonjeno po vojni, se mu zdi nesmiselno – nenehno se sprašuje, od kod vse to, neprijetno mu je v razkošni vili s klavirjem, na katerega ne zna nihče igrati, kot se izrazi: tudi družbeni krog, ki vključuje vse od župana do škofa, se mu zdi previsok za nekoga, ki prihaja iz revnejše kmečke družine.

»Resnico na ljubo mi je malo nerodno. Stojim na balkonu prelepe vile na vrhu nekega hriba. Otroci vriskajo v bazenu. Njej sem na hitro omenil to zadrego, pa se je v hipu razjezila.« (Krese, 2012, str. 152)

»Maruša Krese postavi nasproti moškega, ki izbere beg, žensko, ki bega ne sprejme – in kljub temu avtorica žensk ne povečuje. So močne, odločne in za izpeljavo cilja (ki nikdar ni sebičen) so pripravljene narediti vse in iti prek lastnih meja. Biti ženska je dolžnost. Hkrati pa je tej ženski vedno postavljen nasproti antipod, moški, oziroma patriarhalna miselnost – dolžnost biti ženska prinese tudi dolžnost za žensko nekaj narediti (za dostojanstvo, enakost).« (Hrastelj 2012: 199-201)

To je vidno v več primerih: želi se šolati, vendar ji oče tega ne pusti in jo usmeri k mami, za pomoč pri »ženskih« opravilih. Vseeno si s pomočjo mame in tete izbori mesto v šoli, kasneje v gimnaziji in po vojni vztraja pri svoji želji ter se vpiše na fakulteto. Med vojno navzven kaže svojo močno, ponosno plat: je dobra vodja svoje brigade, neustrašna in pravična, navzven ne pokaže strahu, krhkosti, kljub temu da se večkrat sprašuje o lastni ženskosti. Po vojni živi v neugodnih pogojih, oblečena je le v uniformo, tudi za poročni obred dobi le preprosto sivo obleko. Kljub materinstvu in nejevoljnemu partnerju ne izgubi fokusa in je dejavna v političnem življenju, dokler ne uresniči svojih sanj – imeti hišo ob morju.

On je drugačen: sicer je pogumen, varuje njenega brata in poskrbi za njene starše, prav tako plemenit in zaveden, rešuje knjige pred ognjenimi zublji ter je odločen v boju za Slovenijo (to vidimo tudi v trenutku, ko si premisli, da bi dal Titu v dar pijačo, ko sliši izjave, da ima namen prepustiti Slovenijo okupatorju). Po drugi strani pa je strahopeten: kot ranjenec si želi smrti, ne le zato, ker je v breme ostalim, ampak ker se boji. Ko bi moral prijateljevim staršem sporočiti vest o smrti sina, se prav tako ustraši in zbeži. Kljub obljubam o hiši ob morju, se po vojni tega otepa, prav tako nikoli ne gre po očetovih stopinjah v Latinsko Ameriko (Hrastelj 2012: 199 – 201). Njuna hči, drobna deklica, v svojem življenju pogreša prisotnost staršev: njeno otroštvo je prepojeno s političnimi prireditvami, shodi in govori o partizanstvu – deklica je tako zelo vpeta v to dogajanje, da si nekoč za darilo zaželi barvno sliko Tita, ki se je takrat

še ni dalo dobiti v Jugoslaviji. Njen pogled na svet se preko odraščanja spremeni: postane svobodnjakinja, ki hoče videti svet, predvsem pa hrepeni po pobegu od vse te samohvale in ujetosti v zgodovino.

»Bežim od jugofolklore. Ponarejenega smeha. Rdečih zvezd in kameleonstva študentskih in mladinskih funkcionarjev. Državnih praznikov in dneva mrtvih. Dolgočasnih obredov. Obredov laži in samohvale. Štafetnih palic, posvečenih mrtvemu človeku.« (Krese 2012: 170)

Tekom let se drug od drugega oddaljita: postajata vsak svoja, v njima ni več tiste goreče želje, upanja, kot sta jo imela na začetku skupne poti. Zdi se, kot da je vsa sreča ostala zgolj v željah in mislih, tam nekje v zelenem gozdu. Živita oropano življenje, polno materialnih dobrin, družinskih, zasebnih trenutkov pa je malo. Tako njega še toliko bolj razjezi, ko v času študija na Filozofski fakulteti sledijo njegovi hčeri, ker prihaja iz »varne« družine in bi lahko imela koristne informacije – zdi se mu, da je on in njegova družina že dovolj plačala, dovolj naredila za državo. Tako mlada partizana kot Dominika, izražajo sočutje do nasprotnikov: Dominiki se smilijo izdajalci, obsojeni na smrt, na trinajsti bataljon – sama eksplicitno ni sovražno nastrojena do drugače mislečih. Njej, pripovedovalki v romanu *Da me je strah?*, se zasmilijo mladi mrtvi Nemci – zamisli se nad dejstvom, da jih zagotovo doma čakajo mame, prijatelji. Prav tako ima možnost sankcionirati Milana, simpatijo iz otroštva, ki je prestopil na domobransko stran, pa tega ne stori.

3.3. Odnos do resnice, spomina

V obeh romanih je prisotna »družinska prtljaga« avtoric: v delo vključita resnične osebe, poleg tega pa zgodbo črpata iz spominov. *Saga o kovčku* slika spomine avtoričinega življenja: nazorni opisi domačije in prostorov, smrt male sestrice, nenehna vpletenost sestre Mili ter težave pri uveljavljanju v svojem poklicu. V romanu *Da me je strah?* je odnos do resnice podkrepjen tudi z letnicami (1941, 1952, 1968, 2012), ki predstavljajo pomembni mejnik bodisi v zgodovinskem, bodisi zasebnem pomenu. Zgodba se plete na izrečenih besedah avtoričinih staršev, podkrepljena pa je z resničnimi dejstvi (prisotnost grofa, smrt Tita, vračanje domobrancev...). Kljub temu, da je roman *Da me je strah?* zgodba avtorice in njenih staršev, se lahko v zgodbi najde marsikdo drug. Delo je leposlovno, ni le zbir zasebnih spominov, podkrepljenih z resničnimi podatki: to je lahko zgodba kogarkoli. Osebe so anonimne, pripoved subjektivna – delo je trikratna prvoosebna pripoved in s tem resničnejša od vsakega zgodovinskega dejstva, saj ponazarja intimo posameznika v zgodovinskem času (Hrastelj 2012: 194).

»Pripoved vodi tiho sporočilo, da je človek, ki se je v določenem času znašel na določenem kraju, človek, torej s svojo človečnostjo, subjekt, mnogo pomembnejši, celo mnogo bolj objektivni in resničen od dejstev, konec koncev tudi od tistih, ki jih v zgodovinske učbenike dajejo tako naši kot oni drugi.« (Hrastelj 2012: 194)

Nedeljka Pirjevec že z naslovom opozori na večjo navezanost na družinski roman: poseže več rodov nazaj, v sago svojih prednikov. V delu nadrobno opiše dogajanje v družini v času različnih zgodovinskih, političnih, ekonomskih, religioznih in filozofskih sistemov. Odnos do spomina je opazneje zarisan: spomine piše skozi dvojno optiko zrenja in komentiranja, beleženja. Spomin je sprva le iz nič priklican pogled, spominjanje posameznika, ki razširja svoje spomine z vedenjem o prednikih, ki ga je pridobil prek ustnih ali pa pisnih virov (Poniž 2003: 358-363).

»Vseeno pa ima spomin v *Sagi o kovčku* manj zavezujočo vlogo kot v romanu *Da me je strah?*, saj ga zmore opazovati celo postavljenega na glavo, kar nam nakazuje že začetek in konec romana, oziroma poimenovanje prvega in zadnjega poglavja Oizogen (negozio, trgovina). Spomin je torej lahko nekaj realnega, v resničnosti preverljivega, ali pa magičnega, čarobnega in v tem smislu popolnoma individualnega.« (Zupan Sosič 2014: 30)

»Da bi se le mogla odpeljati dalje proti zahodu, nazaj v čas, in bi se prekobalila čez brezov plot pred očetovo domačijo, obvisela na njem z glavo vnic in znova ugledala napis trgovine – negozia OIZOGEN na narobe obrnjenem pročelju dedove hišice iz sladkorja in bi bila pod njenimi nogami globina vsega božjega neba z oblaki in pticami in slepečim sončevim sijem.« (Pirjevec 2003: 347)

3.4. Doživljanje strahu in poguma

Osnovno in prevladujoče romaneskno razpoloženje dela Maruše Krese je strah: strah se sprva pojavi na začetku romana, ki se prične sredi zime, v času druge svetovne vojne, natančneje leta 1941. Ona že tri dni čepi v snegu, je izčrpana in utrujena, vendar je ni strah. Odsotnost strahu ni povezana s pogumom in herojskostjo – odsotnost je namreč lahko še bolj problematična, kot pa sam strah. Mlada partizana v bitkah ni strah: ona se tako večkrat sprašuje o lastni otopelosti, avtomatiziranosti – vpraša se, če je sploh še človek. On se zaveda, da je njegova moč posledica spleta besa in norosti. Bojita se le za najbližje, sorodnike in prijatelje: obratno pa se strah veča po vojni, ko pričneta skupno življenje (Zupan Sosič 2014: 28).

»Noč je. Koliko takih noči, polnih strahu in čakanja bomo še prestali. Strah? Strah me je za druge, ne zase. Zase mi je pravzaprav že vseeno. Strah zase se včasih sprevrže v brezbrižnost, v otopelost in spet drugič se ta strah spremeni v nepopisen bes in jezo ter večno vprašanje, kako je kaj takega sploh mogoče. Kaj nismo ljudje. V takem besu sem zmožna prav vsega in takrat se vprašujem, od kod mi ta moč. In to so trenutki, ko se sama sebe ustrašim.« (Krese 2012: 31)

Pogum se pokaže v njunih dejanjih: ona se zgodaj priključi partizanom, uspešno vodi svojo brigado, skupaj s prijateljico Ančko se odločita, da ne bosta bežali pred nasprotniki in se raje podata v uspešen napad, pomaga pa tudi prijateljici pri porodu. Tudi on je pogumen in srčen – pomaga njenemu bratu in jo reši, ko se skoraj utopi v reki. Kot komandant je uspešen in ne obupa. Strah se pojavi po vojni, ko se mladoporočenca vselita v skupno stanovanje. Takrat se začneta bati skupne prihodnosti, če bo ta sploh srečna: njega obremenjuje predvsem invalidnost, njo pa mori njegov pesimističen pogled na svet, žalostna je ob izgubi dvojčkov, tarejo jo materinski strahovi, kasneje pa se v njej zbudi tudi slaba vest, zaradi ponesrečene vloge matere. Nemir povzroča tudi nenehno spreminjanje politične situacije: spremembe v doživljanju zgodovine pa občuti tudi njuna hči, mnogo let kasneje, ko ob branju

vzhodnonemške pesnice neonacisti ponorijo. Presune jo spoznanje o sprevračanju zgodovine: zanikanje holokavsta, Auschwitza in s tem grozot, ki so bile nedolžnim storjene.

»Vzhodnonemška pesnica bere in publika postane naenkrat nemirna. Na odru stojijo trije neonacisti in vlečejo pesnici mikrofona iz roke. Auschwitz je laž, vpijejo. In mladi policaji, ki naj bi prireditev varovali, s strahom v očeh kar stojijo. Nekaj ljudi skoči na oder in šele potem se policaji premaknejo. Berlin. Bilo je že davno. Bilo je včeraj. Lahko je tudi danes. Velike Nemčije se včasih bojim. Jugoslavija je razpadla in Nemčija raste. Tako zelo raste, da so nas vzhodni Nemci začeli učiti, kaj je demokracija. Oče. Mama. Knjige. Samo da me ni strah.« (Krese 2012: 173)

Če v romanu Maruše Krese prevladuje nihanje med strahom in upanjem, je v delu Pirjevečeve v ospredju razgiban otroški pogled in domišljija, ki nas sprejmeta na začetku romana, svojo noto pa doda tudi ironična kritičnost celotne pripovedi (Zupan Sosič 2014: 30). Opazen pa je pogum tako Dominike kot Dominika: on kljub vsem tegobam in boleznim, krivicam, vztraja v življenju. Tudi Dominika ne obupa in ne odneha, pa naj bodo razmere še tako slabe. Prav tako pa je v romanu Nedeljke Pirjevec opazna simbolika kovčka.

»Avtorica se dotakne posameznika, ki s kovčkom v roki išče svoj smisel. Ta posameznik simbolizira marsikaj: željo po boljšem življenju, iskanje sreče in varnosti, znamenje svoje odraslosti, odtrganosti od doma in družine, varnega, a utesnjujočega zavetja. Kovček je prepoznaven znak 20. stoletja: v nobenem stoletju prej se ni toliko ljudi (ne)prostovoljno selilo, izgubljalo domove, s tem pa identiteto, posamično in kolektivno, jezik, z jezikom tudi dostojanstvo. Spisek evropskih prostovoljnih in neprostovoljnih kovčkov, ki se pomikajo v dolgih, mučnih in nemih kolonah, peš ali v živilskih vagonih, nima konca.« (Poniž, 2003: 374)

3.6. Odnos do partizanstva

Tako v romanu *Da me je strah?*, kot tudi v delu *Saga o kovčku*, so partizani borci za svobodo, hkrati pa tvorci novega družbenega sistema. Simpatija do njih in njihove zgodbe pa je različna: Pirjevčeva simpatijo do partizanov stopnjuje do vzornišva, Kresetova pa to stori šele na koncu romana, ko partizane povzdigne v vzor vnukom, kot nasprotje ogroženosti, v času, ko je rdeči zvezdi in partizanskim praporom odvzeta legitimnost na državni ravni. V *Sagi o kovčku* je podoba partizanov erotizirana, estetizirana, delo *Da me je strah?* pa večjo pozornost nameni pomenu simbioze partizanstva in slovenskega zaledja, brez katerega odporniško gibanje ne bi preživelo (Zupan Sosič 2014: 31). Glavna protagonista romana Maruše Krese sta vržena v t.i. igro miru: njuno življenje je omejeno, zasebnosti skorajda nimata, vse se vrti okoli urnikov, izpolnjevanja ukazov, sestankov, hkrati pa morata nenehno bodriti druge in jih navduševati z idejami o lepi prihodnosti. Nenehno sta nadzorovana, hkrati pa vedno znova prejemata odlikovanja ter druge materialne dobrine. Takšno življenje ju prikrajša tudi za pristne odnose: lastna mama se do njega obnaša spoštljivo, to naroči tudi bratom, sestram in sorodnikom – vsi se jima dobrikajo. Ljudje si ne upajo biti iskreni: povsod je le strah in hinavščina ter zavist (Hrastelj 2012: 195).

»Potem sem sedela v poslanskih klopeh, dvigovala roko ali pa tudi ne, in se sama sebi zdel smešna. Vsako jutro sem tekla v laboratorij v muzeju, dajala navodila sodelavcem, popravljala, kar je bilo treba, in potem spet tekla dvigovat roko. Ko sem prišla domov, sem samo še čakala, kdaj bodo otroci gospodinjski pomočnici rekli mama.« (Krese 2012: 153)

Nenehna prisotnost politike in partizanstva pomembno vpliva na njuno zasebno življenje: nikoli končani sestanki in pijane veselice pustijo pečat na otroštvu njune hčere. Večino časa sta odsotna, deklica je prepuščena gospodinjski pomočnici in babici. Prav tako pri njih živi ogromno ljudi, nenehno imajo obiske, še na dopust gredo z drugimi: nikoli niso sami. Partizanstvo je del te družine, globoko vpeto v njihov vsakdan. Vpliva tudi na odnose – ti niso pristni, ampak okrnjeni: med sabo si ne upajo govoriti o političnih spremembah. Njemu se tekom let zdi partizanstvo že skorajda zanikanje sebe: izrazi se, da pred vojno sploh ni vedel, kaj je komunizem, po vojni pa je ozaveščal ljudi in se sam sebi zdel smešen. Z leti postane za politiko nekoristen, zato ga odslovijo z nazivom »vladnega svetovalca«.

»Dali so mi še eno veliko odlikovanje, veliko sobo, skoraj dvorano s perzijsko preprogo, slovensko in jugoslovansko zastavo. Postal sem vladni svetovalec. Ne vem sicer, kaj, zakaj in komu naj svetujem.

Cele dneve presedim tu. Včasih kdo iz vljudnosti potrka na vrata in tajnica vseskozi sprašuje, če kaj potrebujem. Predvsem mene se več ne potrebuje. Očitno sem svoje odpel. Veliko se nas je počasi umaknilo ali pa so nas umaknili. Na tak prefinjen način. Tja pod zastave, med perzijske preproge, med sveže rože vsak dan.« (Krese, 2012, str. 166)

Hčerini vidiki so drugačni: udeležuje se študentskih protestov, je svobodnjakinja, doživi zasliševanje na carinah, odloči se za hipijevsko poroko in potovanja, posluša rokenrol, kasneje pa odpotuje tudi v središče vojne na Balkanu ter je priča zanikanju holokavsta s strani neonacistov (Holocaustleugner). Vse politično dogajanje vidi kot obrede laži in samohvale (Hrastelj 2012: 195). Če je za očeta s smrtjo Tita vsega konec, se hči še kako zaveda, da to ni povsem res – ob opazovanju starih partizanov na očetovem pogrebu se tudi sama sprašuje, kako se bo vse skupaj zaključilo. Čeprav se ji sprva, v mladosti, vse upre, se kasneje kot odrasla zrela ženska, zaveda pomena zgodovine in etične odgovornosti: krivično se ji zdi spreobračanje resnice, ko kar naenkrat ljudje, ki so v času vojne bežali, postajajo zmagovalci, vsi preobrti, ki se dogajajo okrog domobrancev in povojnih pobojev ter sočasno delanje krivice partizanom in njihovem simbolu, rdeči zvezdi. Narobe se ji zdi, da se minimalizira pomen borcev pri osvoboditvi – celo več, kar naenkrat je sramota, če si bil narodni heroj.

»Ustavim se v temnem gozdu, kjer je bila ustanovljena ena izmed partizanskih brigad. Skala z mahom poraščena in na njej majhna, sramežljiva rdeča zvezda. Drevesa molčijo. In jaz se zlomim v spoštovanju. V spoštovanju do vseh teh ljudi, ki so se nekoč tu zbrali. Boli. Ne vem, zakaj bi se morala pravzaprav ta rdeča zvezda sramovati.« (Krese 2012: 182)

Nedeljka Pirjevec se odnosa do partizanov loti na drugačen način: samo partizanstvo ni tako v ospredju, kot je to v romanu Kresetove, saj tudi Dominika (in Dominik) nista imela tako pomembne in vodilne vloge v samem političnem dogajanju, kot sta jo imela pripovedovalca v romanu *Da me je strah?*. Prikazano je predvsem vojaško dogajanje v zaledju: sestra Jolanda se lahko druži z italijanskimi vojaki, z njimi tudi pleše, ostale deklice pa z vrha stopnišča zgolj opazujejo dogajanje. Vojaki v njih vzbujajo predvsem erotične občutke in zaljubljenost: nazoren je opis rdečelasega mršavega poveljnika partizanov, ki pade Dominiki v oči. Omenjena je tudi nasmejana partizanka Slavica, pa avtobus poln vojakov, kjer Mili sedi v naročju enega izmed fantov. Po drugi strani pa je vojaško dogajanje opisano tudi z drugega, povsem nasprotnega vidika: Dominik omenja bolnišnico, ranjene vojake, taborišča in jetnike, kjer pride v ospredje temnejša plat vojske.

3.7. Stil in jezik

Romanu Maruše Krese, *Da me je strah?* je zapisan na tradicionalen način: vseeno pa so prehodi med dialogi in notranjimi monologi zabrisani, meja med slišanim in neslišanim govorom je zelo tanka in tako bralec na trenutke ne zazna, ali se pred njim odvija notranji monolog, ali pa se je le-ta prevesil v pogovor (in obratno). Pripovedovanje in opisovanje je oblikovano po govorni logiki. Pripoved je zgoščena, sestavljena iz kratkih povedi in ponavljanja pomembnih besed: prevladujejo klasični in notranji monologi, dialogi, polilogi. Figur prenosov pomena skorajda ni (Zupan Sosič 2014: 27). Sama avtorica je v enem izmed intervjujev izjavila, da se je želela izogniti želji po pisanju v verzih. Sama menim, da so določeni deli so napisani tako gladko in lepo, da si jih bralec zaželi prebrati na glas, kot poezijo.

Pirjevčeva se loti zgodbe s pripovedno romaneskno tehniko, z običajnim in dobro preizkušenim epskim prijemom, ki bi ga lahko imenovali »prevajanje slik v besede«, ne pa »besed, ki s posebno, metaforično uporabo postanejo slike«. Podobe in slike tako nadomeščajo svet besed, pisanje je osredotočeno bolj na gledanje, opazovanje, zaznavanje. Avtorica uporablja kontrapunktni, reverzibilni proces – uporabi ga, ko hoče v svoji pripovedi kaj posebej poudariti, izpostaviti (Poniž 2003: 364-369). Sama se strinjam z mnenjem Denisa Poniža, da je pisanje Pirjevčeve pravzaprav slikanje: ko riše podobe domače hiše, tapet in starih fotografij, sem dobila občutek, da lahko kar zaduham mešanico vonja starih predmetov in vlage, kakršen je značilen za stare hiše.

4 ZAKLJUČEK

Vojna tematika in partizanstvo kljub letom, ki so minila od konca druge svetovne vojne, še vedno buri duhove. Bralci radi posegamo po tovrstni tematiki, pisci še vedno pišejo o tem, v politiki vsake toliko izbruhne burna razprava, povezana z domobranstvom in partizanstvom – in tako lahko pridemo do sklepa, da se po tolikih letih še vedno prepiramo glede zmagovalcev druge svetovne vojne, da še vedno nimamo enotne predstave, zaključka.

Še vedno živo politično dogajanje v ospredje postavlja Maruša Krese, avtorica romana *Da me je strah?* – delo v grobem temelji na življenjski zgodbi njenih staršev, pa tudi nje, ki se kot hči partizanov, kasnejša upornica, predstavi v samem delu. Delo je intimna pripoved, v kateri bi se lahko marsikdo, ki je bil del tistega burnega časa, prepoznal. V pripovedi spoznamo aktivna mlada partizana, polna volje in predstav o življenju v svobodi – ravno od tu črpata energijo, da premagujeta vsakodnevne napore in nečloveške razmere – in jima sledimo vse do »obljubljenega časa«, ki pa ne prinese tistega, kar sta hotela. Ob branju o povojni graditvi domovine in nenehnem političnim spremembam ter veseljačenju, sem začutila krivico, ki se je zgodila vsem partizanom, borcem, pravzaprav vsem ljudem, ki so bili rojeni v tem obdobju in s tem oropani mladosti, življenja. Vsa pričakovanja in upi, ki so jih med samo bitko držali pokonci, so v času svobode počasi bledele, usihali, dokler kar naenkrat ni bilo več tako pomembno, kdo je bil narodni heroj, kdo se je boril in kdo ne. Kot da je bilo vse zaman, življenje pa je steklo mimo in pustilo rane.

Saga o kovčku, roman Nedeljke Pirjevec, v ospredje postavlja spomin, družinsko sago: pripovedovalka nas spretno pelje v spomine, otroško radoživost, oživi preteklost. Tu je politično dogajanje sicer pomembno za sam zaplet življenja mladega Dominika in Dominike, vendar ne tako, da ne bi prevladovala intimna zgodba omenjenih. Oba pripovedovalca, ki izmenjaje pleteta pripoved, si po vojni ustvarita zasebno življenje, ki pa vseeno ni najbolj srečno. Avtorica nas s pripovedno tehniko pretkano pelje v žive spomine: ob branju sem se tudi sama spomnila na domačijo svoje babice, rumene robove starih fotografij, tipanje hrapavih tapet, zvoka vetra skozi reže starih oken in domišljijских iger zunaj, okrog hiše.

Oba romana nam vsak na svoj način prikažeta odnos do preteklosti, burnega političnega dogajanja, vidna pa je skupna točka obeh del – resnica vsekakor ni enoznačna, na dogodke je potrebno gledati z distance in skušati razumeti oba pola. Navsezadnje so bili vsi le ljudje, ujeti v vojno viхро dvajsetega stoletja, zaznamovani z grozotami in oropani življenja.

5 POVZETEK

V diplomski nalogi sem predstavila in primerjala dva sodobna slovenska romana, delo Maruše Krese, *Da me je strah?*, in roman Nedeljke Pirjevec, *Saga o kovčku*. V obeh romanih prevladuje partizanska zgodba, vpeta v intimo posameznikovega življenja. Romanoma je skupno tudi to, da avtorici v literarno delo vpletata fragmente resničnega življenja, avtobiografske elemente.

V nobenem izmed omenjenih romanov ni glavnega junaka: obe deli sta splet dveh oziroma treh pripovedovalcev, ki skupaj pletejo intimno zgodbo posameznikov, ujetih v zgodovinske in osebne dogodke. V romanu *Da me je strah?* skupno zgodbo ustvarjajo ona in on, aktivna partizana, katerih imen eksplicitno ne izvemo, v drugem delu romana pa se jima pridruži še hči, oseba povojne generacije, s svojim vidikom na celotno dogajanje. V romanu Pirjeveče nastopi Dominika, udeleženka druge svetovne vojne in povojnega dogajanja, v njeno prevladujočo pripoved pa fragmentarno vstopa njen oče Dominik, z zgodbo svojega življenja in udeležbo v prvi svetovni vojni. Partizanstvo in njegov vpliv je močnejše prisoten v romanu Kresetove, saj je vso zasebno življenje glavnih dveh pripovedovalcev, zakoncev, spleteno okrog političnega dogajanja, medtem ko je v delu *Saga o kovčku*, kljub vpletenosti vojne, intimna zgodba opaznejša. V romanu Maruše Krese je opaznejša etična odgovornost nosilcev spomina, zaskrbljenost za prihodnost partizanstva, države, medtem ko to v romanu Nedeljke Pirjevec ni v ospredju – ta daje prednost spominom, družinski sagi.

6 VIRI IN LITERATURA

6.1. Viri

Maruša Krese: *Da me je strah?*. Novo mesto: Goga, 2012.

Nedeljka Pirjevec: *Saga o kovčku*. Ljubljana: Nova revija, 2003.

6.2. Literatura

Stanka Hrastelj: Partizanski prapori in Antigona (spremna beseda). Maruša Krese: *Da me je strah?*. Novo mesto: Goga, 2012. 188-201.

Milica Kacin Wohinz: Dominika Kacin – Nedeljka Pirjevec. *Idrijski razgledi*, let. 49, št. 1 (2004). 53-55. Dostopno na spletni strani, dne 30. 9. 2016: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FTH1FTLN>.

Miklavž Komelj: *Kako misliti partizansko umetnost?*. Ljubljana: Založba /*cf. (Oranžna zbirka), 2009.

Rastko Močnik: Partizanska simbolna politika. Škrjanec, Breda, in Pavlinec, Donovan (ur.): *Partizanski tisk*. Ljubljana: Mednarodni grafični likovni center: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2004. 20–42.

Denis Poniž: Saga o ženski, kronika o času. *Idrijski razgledi*, let. 49, št. 1 (2004). 50-52. Dostopno na spletni strani, dne 30. 9. 2016: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FTH1FTLN>.

Denis Poniž: Z ljubeznijo prežarjeni spomini (spremna beseda). Nedeljka Pirjevec: *Saga o kovčku*. Ljubljana: Nova revija (Zbirka Samorog), 2005. 353-375.

Božo Repe: Šestdeset let od konca druge svetovne vojne. O simbolih, praznikih in prevrednotenju zgodovine. *Borec*, 62/621–625 (2005). 33–44.

Agata Tomažič: *Slovenstvo me je dušilo, v Ljubljano pa sem se rada vračala*. Intervju z Marušo Krese. *Pogledi: umetnost, kultura, družba*, let. 4, št. 1 (2013). 6-7.

Alojzija Zupan Sosič: *Zavetje zgodbe. Sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. Ljubljana: Literarno umetniško društvo Literatura (Zbirka Novi pristopi), 2003.

Alojzija Zupan Sosič: *Robovi mreže, robovi jaza: sodobni slovenski roman*. Maribor: Študentska založba Litera, 2006.

Alojzija Zupan Sosič: *Na pomolu sodobnosti ali o književnosti in romanu*. Maribor: Litera, 2011.

Alojzija Zupan Sosič: Partizanska zgodba v sodobnem slovenskem romanu. *Jezik in slovstvo*, let. 59, št. 1 (2014). 21-42.

IZJAVA O AVTORSTVU

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana,

Albina Čeplak

Izjava kandidatke/ kandidata

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem/ ne dovoljujem (ustrezno obkrožiti)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis kandidata/ kandidatke: